

HEMŞİRELERİN MESLEKİ ROLLERİ VE ÖZERKLİĞİNİ DESTEKLEYEN YASAL DÜZENLEMELER

LEGAL REGULATIONS SUPPORTING THE PROFESSIONAL ROLES AND AUTONOMY OF NURSES

Gizem Açıköz¹ , Ülkü Baykal² 

¹Istanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelikte Yönetim Doktora Programı Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.

²Istanbul Arel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

Hemşirelik birey, aile ve toplum sağlığını koruma ve geliştirme, fiziksel, ruhsal ya da sosyal sağlığın bozulması durumunda iyileştirme ile yaşam işlevlerini yeniden kazandırmayı amaç edinen bir sağlık disiplindir. Hemşirelik, bu amaçları yerine getirirken hemşirelik süreci olarak adlandırılan veri toplama, tanılama, planlama, uygulama ve değerlendirme basamaklarını sistematik bir şekilde kullanmaktadır. Hemşireliğin bu süreçteki temel sorumluluklarından biri de birey, aile ve toplumun fizyolojik ve ruhsal gereksinimlerini bütüncül ve insancıl yaklaşımla ele almasıdır (Adıgüzel ve ark., 2011; Gedük, 2018).

Hemşirelik meslekleşme sürecinde önemli değişimler yaşamıştır. Başlangıçta sadece bireyin fiziksel gereksinimleriyle ilişkili sorunlarını hedef alan hemşirelik, zaman içinde hem hasta hem de sağlıklı bireyin fiziksel ruhsal ve sosyal durumlarına bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte görev ve sorumluluklarının gelişmesiyle, hekime bağımlı bir meslekten, hemşirelik bakımı çerçevesinde bağımsız kararlar alabilen özerk bir mesleğe dönüşmüştür. Hemşireler günümüzde sadece hastanelerde değil, birey ve toplumun sağlığına hizmet edilen tüm alanlarda hastalıklardan çok sağlığa odaklanan bir meslek haline gelmiştir (Taylan ve ark.; 2011; Lacobucci ve ark., 2013; Görüş ve ark.; 2014; Gedük, 2018).

Hemşireliğin Gelişimi

Tarihsel süreçte yapılan tanımlamalarına bakıldığında çağdaş anlamda hemşireliğin

kurucusu olan Florence Nightingale'e göre hemşirelik; "hastayı iyileştirmek için hastanın çevresini düzenleme ve iyileştirme eylemi" olarak tanımlamıştır. Nightingale, hemşirenin temel hedefinin hastalık olgusundan çok hasta birey olması gerektiğini vurgulamış ve hemşirelerin yaptıkları uygulamaların sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Ancak bununla birlikte hemşirelerin günümüzden farklı olarak hekimlerin emirlerini yerine getirme yükümlülükleri nedeniyle hekime bağlı bir disiplin olduğunu ve hasta ile ilgili temel karar verici kişinin hekim olduğunu belirtmiştir. Nightingale, çağdaş hemşireliğin ortaya çıkmasında temel rol oynamakla birlikte, bu yaklaşımı ile hemşireliğin hekime bağlı ve yaptığı uygulamaların sorgulanması konusunda zayıf bir meslek olarak gelişmesine de neden olmuştur. Bu yaklaşım günümüz koşullarında eleştirilmekle birlikte, bu görüşün değerlendirilmesinde Nightingale' in bulunduğu çağın koşullarının göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir (Adıgüzel ve ark., 2011; Çamlıca ve Kartal, 2021).

Hemşirelik mesleğinin bir diğer öncü ismi Virginia Henderson ise 1950'li yıllarda hemşireliği; "bireyin sağlığına ve bağımsızlığına kavuşma sürecindeki dinamik güç" olarak tanımlamıştır. Ayrıca Henderson, hemşireliğin temel görevinin sağlıklı ya da hasta bireylere, sağlıklarını korumaları, tedavilerini sürdürmeleri ya da huzur içinde ölmeleri için yardım etmek olduğunu belirterek, hemşirenin sadece hasta bireye değil aynı zamanda sağlıklı bireylere de

hizmet sunmakla yükümlü olduğunu vurgulamıştır. Henderson, Nightingale' den farklı olarak hemşireliğin hekime bağımlı bir meslek olmadığını, hemşirenin meslekle ilişkili sorumluluğu olan bir birey ve hemşireliğin ise kendine özel bir sorumluluk alanı olan mesleki bir disiplin olduğunu vurgulamıştır (Sabancıoğulları ve Doğan, 2012).

Uluslararası Hemşirelik Konseyi (International Council of Nursing, ICN) göre "Hemşirelik, bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruyan ve geliştiren, hastalık halinde iyileşme ve rehabilite etme sürecine katılan meslek grubudur. Hemşire, ayrıca sağlık ekibinin tedavi edici ve eğitsel planlarını geliştirir ve uygulamaya katılır" şeklinde ele alınmıştır. Amerikan Hemşireler Birliği (ANA) hemşireliği; "yardım sunan bir meslek olup insanların sağlık ve esenliğine katkıda bulunan bir meslek" olarak tanımlamaktadır (Gedük, 2018). Türk Hemşireler Derneği (THD) ise hemşireliği; "bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik, hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden ve bu hizmetleri yerine getirecek bireylerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini" olarak tanımlamaktadır (Göriş ve ark.; 2014; Karagözoğlu, 2015 ;Gedük, 2018).

2007 yılında kabul edilen Hemşirelik Kanunu' nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda hemşirelik "Bireyin, ailenin ve toplumun hemşirelik girişimleri ile karşılanabilecek sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını belirlemek ve hemşirelik tanılama süreci kapsamında belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde hemşirelik bakımını planlamak, uygulamak, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık personeli" şeklinde tanımlanmıştır. Son Hemşirelik Kanunu ve THD, hemşireliğin görev ve sorumluluklarını, hizmet alanlarını belirlemekle birlikte hemşirelerin, hemşirelik sürecini kullanarak birey ile ilgili problemi belirleme, bakım ile ilişkili karar alma, kararları uygulama ve sonuçlarını değerlendirme gibi aşamaları uygun şekilde yürütebilecek mesleki bilgi ve beceriye sahip olması gerekliliğini vurgulamaktadır (Karagözoğlu, 2015).

Hemşirelik ile ilgili tanımlardan anlaşılacağı üzere mesleğin çağdaş anlamda ortaya çıkışından günümüze kadar gösterdiği gelişimi değerlendirildiğinde, hemşireliğin karar almak konusunda yetkinliği bulunmayan bağımlı

bir iş konumundan, gerçekleştireceği uygulamalarda bağımsız olarak kararlar alabilen, aldığı kararları hemşirelik süreci ışığında uygulayan ve sonuçlarını değerlendiren, elde ettiği sonuçları mesleğin gelişimi ve ilerlemesi için kullanabilen özerk bir meslek haline geldiği belirtilebilir.

Hemşirelik Roller

Geçmişten günümüze bilim ve teknolojinin yarattığı değişim ve gelişmeler başta hemşirelik mesleğinin temel rolü olan bakım olmak üzere mesleğin gelişimini birçok boyutta etkilenmiştir. Bunun sonucunda farklılaşan ve karmaşık bir hal alan sağlık sistemi hemşirelerin de rol ve sorumluluklarında değişim ve gelişimi beraberinde getirmiştir. Böylece çağdaş hemşirelik, bilimsel ve kanıt temelli bilgiyi kullanarak yeni bakım yöntemleri geliştirmeyi ve uygulamaya geçirmeyi bir gereklilik olarak görmüş, bu uygulamalarla ilgili önemli sorumluluklar üstlenmiş ve böylece rol ve işlevlerini de genişletmiştir (Allen, 2000; Gedük, 2018).

Günümüzde hemşireler bakım rolünün yanında araştırma yapma, kuram geliştirme, mesleki örgütlere ve politika faaliyetlerine katılma gibi profesyonel rol ve işlevleri de gerçekleştirebilir duruma gelmişlerdir. Bu kapsamda oluşturulan temel altı hemşirelik rolü; bakım verme, eğitim, araştırma, yöneticilik, karar verme ve hasta savunuculuğunun yanında iletişim ve eşgüdüm sağlama, rehabilitasyon, tedavi, kariyer geliştirme, özerk ve sorumluluk sahibi olma, danışmanlık gibi çağdaş hemşirelik rolleri de belirtilmektedir (Allen, 2000; Taylan ve ark., 2011; Gedük, 2018).

Bakım verici rolü; hemşireliğin temel rolü olarak kabul edilmekte olup hemşirenin hastayı hemşirelik süreci doğrultusunda değerlendirerek bütüncül ve insancıl bir yaklaşımla hemşirelik uygulamalarını gerçekleştirmesi olarak ele alınmaktadır. Burada hemşire hastanın gereksinimlerine özgü bakım planı oluşturulmakta, uygulanmakta ve bakımın sonuçlarını değerlendirilmektedir.

Eğitici rolü; hemşirenin birey, aile ve toplum sağlığını korumaya, geliştirmeye, hastalık durumunda iyileştirmeye ve uygun sağlık davranışı kazandırmaya yönelik planlı biçimde eğitim verme uygulamalarını kapsamaktadır. Bunu yanında hemşire bu rol ile meslektaşlarının, öğrenci hemşirelerin, diğer sağlık çalışanlarının

ve destek hizmetleri personelinin eğitimini de kapsamaktadır.

Araştırmacı rolü; hemşirenin temel rolü olan bakımın bilimsel bilgi ışığında ilerlemesini sağlamak amacıyla araştırmalar yapmak, bu araştırmaların bakım süreçlerinde kullanılmasını sağlamak ve elde edilen bilgilerin uluslararası düzeyde yayılmasını sağlamak şeklinde belirtilmektedir. Yapılan araştırmalarla mesleğe özgün bilimsel birikimin artması hemşirelik mesleğinin gelişmesini sağlamakta ve hemşirelik bakımının daha etkili ve verimli sunulmasına katkıda bulunmaktadır.

Yönetici rolü; hemşirenin tüm diğer rollerini kapsayan ve bütünleşmiş durumda olan rolüdür ve hemşirelik bakımı ile ilgili tüm süreçlerin yürütülmesinde büyük öneme sahiptir. Hemşirelikte yönetici rol temelde hemşirelik bakımının yönetimi belirtmekle birlikte, bakım ile ilişkili iletişim, ekip çalışması, insan kaynağı yönetimi, kriz yönetimi gibi birçok farklı sürecin yönetimi de kapsamaktadır.

Karar verici rolü; hemşirenin mesleki uygulamalarını yerine getirme sürecinde yetki ve sorumluluk alanında bağımsız karar vermesini belirtmektedir. Karar verici rolüyle hemşireler, hem mesleki uygulamalar ve bu uygulamalarla ilişkili her türlü süreçte hem de hasta bireylerin kendi adına karar alması, aldığı kararı uygulaması ve kararların sonuçlarından sorumlu olması gibi durumlarda yer almaktadırlar.

Savunucu rolü; yasal süreçlerle de yakından ilgili olan bu rol hastanın yapılacak tüm işlemler ile ilgili bilgilendirilmesi, hasta için gerekli olmayan ya da hastaya zarar verebilecek işlemlerin önlenmesi, hastanın yararı ve çıkarı doğrultusunda çalışılması ve hasta hakları ile ilgili duyarlılık sahibi olması ve denetimli olunması şeklindeki yaklaşımları içermektedir.

İletişim ve eş güdüm sağlama rolü; hemşirelerin başta hastalar ve hasta yakınları, meslektaşlar, diğer sağlık profesyonelleri olmak üzere toplumda yer alan tüm diğer gruplar ile iletişim kurma ve iş birliği yapma süreçlerini belirtmektedir. Bu süreçte, empatik bir yaklaşım sergilemek ve doğru iletişim yöntemlerini kullanmak da önem taşımaktadır. Ayrıca hemşireler diğer sağlık meslek üyeleriyle gerekli iş birliğini ancak doğru iletişim ve eş güdümlerle sağlayarak, hastanın en iyi bakımdan yararlanmasına ortam hazırlamaktadır.

Rehabilite edici rolü; hastanın herhangi bir hastalık süreci ya da travmaya bağlı değişen sağlık durumu ve yeni yaşam koşullarına uyum

sağlamasına ve bu süreçteki yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmayı belirtmektedir. Hemşire, yapısal ya da işlevsel kayıp ya da değişimler yaşayan bireyin var olan gücünü en iyi şekilde kullanabilmesi ve yaşadığı olumsuzluklarla baş edebilmesi amacıyla bireye ve ailesine destek olmaktadır.

Rahatlatıcı rolü; hemşirenin hastanın gereksinim duyduğu tedavi ve bakım süreçlerindeki gereksinimlerini doğru şekilde belirleyerek hastaya en uygun bakımı sunması, hastanın konforunu gözetmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu rol çerçevesinde hemşirenin, özellikle gereksinimlerini kendi kendine karşılayamayan hastaları destekleyerek rahatlatması bakımın kalitesi açısından oldukça önemlidir.

Tedavi edici rolü; hemşirelerin kendi kararları ile gerçekleştirebildikleri solunum egzersizleri, sıcak soğuk uygulamalar, masaj, postural drenaj gibi pek çok uygulamayı kapsamaktadır. Son yıllarda hemşirelerin bu rolüne ilişkin önemli gelişmeler ortaya çıkmış ve bazı gelişmiş ülkelerde hemşirelerin kendi uzmanlık alanı çerçevesinde reçete yazabilmelerine olanak sağlayan yasal düzenlemeler getirilmiştir.

Kariyer geliştirici rolü; hemşirelerin bireysel ya da mesleki kuruluşlar aracılığıyla mesleki amaç, hedef ve koşulların iyileştirmesi, hemşirelikle ilgili yasal ve yönetsel düzenlemelerin mesleğin uygulanması ve geliştirilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesini içermektedir. Hemşirelik mesleğinin profesyonelleşmesine önemli katkı sağlayan, mesleki statü, yetki ve güç kazandırmak konusunda destekleyen bir rol olarak ele alınmaktadır. Aynı zamanda mesleki politika ve davranışları kontrol etme ve bağımsız karar verme konusunda önemli katkıları bulunmaktadır.

Özerk ve sorumluluk sahibi olma rolü; hemşirelikte özerklik hemşirelerin mesleki uygulamaları konusunda bağımsız karar verebilmeleri anlamına gelmektedir. Özerklik sorumluluğu beraberinde getirmekte ve uygulamalarında özerk davranış sergileyen bir meslek üyesinin uygulama sonuçlarından sorumlu olmasını gerektirmektedir.

Danışman rolü; hemşirelerin iletişim-koordinatörlük ve eğitici rolüyle yakın ilişkilidir. Hemşire, hasta ve ailesine hastalıkla ilgili farkındalık sağlamak koşulu ile hastalıkla ilgili gerekli bilgilendirmeyi yapma, hastalığın ortaya çıkarttığı sorunlar ile baş etmeye destek olacak kaynaklar konusunda farkındalık yaratma, kaynakların kullanımını için destekleme gibi

konularda danışmanlık vermektedir. Hemşireliğin toplumun sağlığını koruma ve geliştirme, yaşam kalitesini arttırma ve sağlıktan sapma durumları ile baş etmeye teşvik etme gibi temel görevleri danışmanlık rolü ile örtüşmektedir.

Özerklik

Özerklik terimi Yunanca, “autonomous” “özerk” veya “auto” kendi, kendiliğinden ve “nomos” kanun, yasa terimlerinden türeyen bir terim olup kendi kendini yönetmek anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu’nda özerklik “bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi, otonomluk” ve ‘Bir kişinin, bir topluluğun kendi uyacağı yasayı kendisinin koyması, ya da erklik karşıtı’ şeklinde tanımlanmaktadır (Mrayyan, 2003).

Özerklik kavramı bireysel ve mesleki özerklik olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir. Bireysel özerklik, sıkı denetleme olmaksızın karar alabilme ve çalışma ile ilgili hak ve ayrıcalığı tanımlamada kullanılmaktadır. Bireysel özerklikte, bireyin kendi değerleriyle uyumlu gereksinimleri karşılama ve hedeflere ulaşmak amacıyla özgür kararlar alma ve gerçekleştirme yeteneğinin olması önem taşımaktadır. Bireysel özerkliğin gelişiminde sosyalleşme sürecinin etkisi büyük olup bireysel özerklik mesleki özerkliğı etkilemektedir. Bireysel özerklik düzeyi yüksek olan kişiler, meslek yaşamlarında da bu doğrultuda davranış sergilemektedir (Özata, 2015; Malak, 2017).

Mesleki özerklik ise meslek üyelerinin meslekleriyle ilgili uygulamalarında kontrole sahip olmaları anlamına gelmektedir. Mesleki özerklikte, meslek üyelerinin çalışma alanları çerçevesinde kendi görev ve sorumlulukları üzerinde kontrol kurabilmeleri gerekmektedir. Mesleki özerklik, karar almayla ilgili bağımsızlığı belirtmektedir. Bu anlamda özerklik, mesleği meslek yapan en temel unsurlardan biridir. Mesleki kimlik gelişiminde, rutin uygulamaların dışına çıkarak yaratıcılığın kullanıldığı görevleri ve sorumlulukları yüklenmede ve bunları uygun şekilde yerine getirmeye çalışmada oldukça önemli bir ön koşul olmaktadır (Mrayyan, 2003; Başaran ve Dinç, 2018)

Hemşirelikte Özerklik

Hemşirelikte özerklik ise hemşirelerin mesleki uygulamaları üzerinde kontrollerinin olması ve kendilerini düzenlemeleri şeklinde ele

alınmaktadır. Ayrıca, bakım süreçlerinde, hemşirelikle ilgili kararlar alma yeteneği ve bağımsız olabilme şeklinde belirtilmektedir. Özerklik aynı zamanda hemşirenin aldığı kararlara göre hareket etme özgürlüğünü de kapsamaktadır Dolayısıyla özerk bir meslek üyesi, kararlarının ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenen kişi konumundadır (Başaran ve Dinç, 2018; Labrague ve ark., 2019).

Batey ve Lewis hemşirelikte mesleki özerkliğı, hemşirenin bakım gibi temel sorumluluklarını içeren uygulamalarda seçenekler arasından seçim yapabilme ve bu kararlarını uygulamaya aktarabilme özgürlüğü olarak tanımlamışlardır. (Batey ve Lewis, 1982). Walker ve Avant’ a göre hemşirelikte mesleki özerklik, hemşirelerin hasta odaklı olma ve hasta savunuculuğunu benimseyerek, hasta ile dayanışma içinde, bağımsız olarak hemşirelik bakımına karar verme ve bu kararın sorumluluğunu alabilmesi şeklinde belirtilmektedir (Wade, 2009).

Meslek üyelerinin, bilgi ve becerilerini kullanmaları sürecinde yüksek düzeyde özerkliğe sahip olmaları önemli olup bu durum, mesleğin gelişimine ciddi katkı sağlamaktadır. Mesleğin profesyonel statüsü, meslek üyelerinin uygulamaları üzerindeki bireysel özerklik düzeyi ile oldukça ilişkili bir kavram- olmaktadır. Meslek üyelerinin sahip olduğu bireysel özerklik, o mesleğin profesyonelleşmesi yolunda önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu bağlamda hemşirelerin özerkliğı, hemşirelik mesleğinin profesyonel statüsünü kazanması açısından da önemli olmaktadır. Hemşirelikte özerklik, hemşirelik bakımının gelişmesine ve bakımın kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmakta ve böylece mesleğin statüsünün yükseltilmesine olanak sağlamaktadır (Mrayyan, 2003).

Sağlık bakım hizmetlerinin en önemli bileşenlerinden biri olan hemşirelerin, mesleki uygulamalarını, mesleki rolleri çerçevesinde ve profesyonel bakış açısı ile gerçekleştirebilmeleri için mesleki özerklik becerilerine sahip olmaları ve bunun bir sonucu olarak da uygulamalarının sorumluluğunu üstlenebilmeleri gerekmektedir. Bunun yanı sıra hemşirelerin özerk davranabilme yeteneğini kazanmış olmaları, mesleki uygulamalar sürecinde karşılaştıkları olumsuzluklarla baş edebilmelerini, kriz durumlarını uygun şekilde yönetebilmeleri ve her türlü mesleki karar alma ve politika geliştirme süreçlerinde yer alabilmelerini de etkilemektedir (Mrayyan, 2003; Melo ve ark., 2016).

Hemşirelikle İlgili Yasal Düzenlemeler

Her meslek içinde bulunduğu toplumun yasal ve yönetsel düzenlemelerine uygun olarak işlevlerini sürdürmektedir. Bir mesleğin rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi, gelişmesi ve bağımsız hareket edebilmesi mesleki düzenlemelerin yanı sıra o mesleğe ilişkin yasal düzenlemelerin bulunmasıyla olanaklıdır. Mesleğin tek başına devletin yasal ve yönetsel düzenlemelere dayanması mesleğin özerkliği açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Hemşirelik mesleği bu yönüyle birçok mesleğe göre uzun zaman öncesinde bu hakkı elde etmiş bir meslek konumundadır. Hemşirelikle ilgili yasal düzenlemeler ele alındığında ilk düzenlemenin 1954 yılında çıkarılan Hemşirelik Yasası olduğu görülmektedir (Resmi Gazete, 1954). Bu yasa, hemşireliğin çağdaş anlamdaki rol ve sorumluluklarında önemli düzeyde eksiklikleri içermekle birlikte, mesleğe özel bazı kuralları ortaya koyan bir yasal düzenleme olması nedeniyle oldukça önemlidir. 2007 yılında yayımlanan “Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ise hemşireliğin çağdaş anlamdaki gelişmelerini içeren ve halen güncelliğini koruyan bir kanun durumundadır (Resmi Gazete, 2007). Bu yasayla ilişkili 2010 yılından yayımlanan “Hemşirelik Yönetmeliği” ile hemşirelerin çalışma alanlarına, pozisyonlarına ve eğitim durumlarına göre görev yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2010). Bu yönetmeliği izleyen ve 2011 yılında yayımlanan “Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile hemşirelerin farklı uzmanlık alanlarına ilişkin görev yetki ve sorumlulukları belirlenmiş ve hemşirelerin hemşirelik kararı ile bağımsız, hekim kararı ile ve hekim ile birlikte olmak üzere üç farklı düzeyde yapmakla yetkilendirildikleri girişimlerin listesi verilmiştir (Resmi Gazete, 2011).

Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ nun (Resmi Gazete, 2007) 4. maddesinde “Hemşireler; tabip tarafından acil haller dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamak, her ortamda bireyin, ailenin ve toplumun hemşirelik girişimleri ile karşılanabilecek sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını belirlemek ve hemşirelik tanılama süreci kapsamında belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde hemşirelik bakımını planlamak, uygulamak, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık personelidir.” şeklinde hemşirelerin işinin genel sınırları belirtilmiştir. Tanımlamada

vurgulanan “hemşirelik bakımını planlamak, uygulamak, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili” ibaresi hemşirelerin en temel rolü olan bakım rolünde bağımsız olduklarını ortaya koymaktadır (Resmi Gazete, 2007).

Hemşirelik Yönetmeliğinin (Resmi Gazete, 2010) hemşirelik hizmetlerinin kapsamını tanımlayan 5.maddesinde; “Birey, aile, grup ve toplumun sağlığının geliştirilmesi, korunması, hastalık durumunda iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması amacıyla hemşirenin yerine getirdiği bakım verme, hekimce hazırlanan tıbbî tanı ve tedavi planının oluşturulması ve uygulanması, güvenli ve sağlıklı bir çevre oluşturma, eğitim, danışmanlık, araştırma, yönetim, kalite geliştirme, iş birliği yapma ve iletişimi sağlama rolleri bulunmaktadır” ibaresi ile hemşireliğin bakım rolüne ek olarak diğer birçok rolüne dikkat çekilmiştir (Resmi Gazete, 2010).

Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete, 2011) ile belirlenen hemşirelerin uzmanlık alanlarına göre görev yetki ve sorumlulukları, hemşirelikte uzmanlaşma ile elde edilecek bağımsız uygulamaları ayrıntılı olarak açıklamakta ve hemşirenin bağımsız rollerine vurgu yapmaktadır (Resmi Gazete, 2011).

SONUÇ

Geçmişten günümüze bilim ve teknolojinin yarattığı değişim ve gelişmeler başta hemşirelik mesleğini birçok boyutta etkilenmiştir. Günümüzde hemşireler temel rolü olan bakımın yanı sıra araştırma yapma, kuram geliştirme, mesleki örgütlere ve kuruluşlara katılma ve politik etkinliklerde yer alma gibi birçok bağımsız ve mesleki görevleri yerine getirmektedir. Bir mesleğin rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi, gelişmesi ve bağımsız hareket edebilmesi bu düzenlemelerin yanında o mesleğe ilişkin mesleki yasal düzenlemelerin bulunmasıyla olanaklı olup hemşirelik mesleği bu yönüyle birçok mesleğe göre uzun zaman önce bu hakkı elde etmiş bulunmaktadır. Hemşireliğin güçlü olarak değerlendirilebilecek bu yönüne odaklanmak ve meslek üyelerinin bu alanda farkındalık sahibi olmalarını sağlamak hemşireliğin mesleki özerkliği ve bağımsızlığı için anahtar role sahip bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, A., Tanrıverdi, H., Özkan, DS. (2011). “Mesleki Profesyonellik ve Bir Meslek Mensupları Olarak Hemşireler Örneği”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9/2: 239-259.
- Allen, G. (2000) “Maximizing nurses’ advocacy role to improve patient outcomes”, *Association of Perioperative Registered Nurses Journal*, 71/5: 1038-43.
- Başaran, S., Duygulu, S. (2014). “Hemşirelikte güç kavramının analizi” *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1/3, 62-73.
- Batey, MV., Frances M. (1982). “Clarifying Autonomy and Accountability in Nursing Service Part I”, *JONA*, 12/9: 13-18.
- Çamlıca, T., Kartal, H. (2021). “Hemşirelik Eğitiminin Tarihi Gelişimi”, *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 29/1: 142-7. <https://doi.org/10.5336/mdethic.2020-75753>.
- Gedük, AE. (2018). “Hemşirelik Mesleğinin Gelişen Roller”, *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5/2, 253-258. <https://doi.org/10.17681/hsp.358458>.
- Göriş, S., Kılıç, Z., Ceyhan, Ö., Şentürk, A. (2014) “Hemşirelerin Profesyonel Değerleri ve Etkileyen Faktörler”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5/3: 137-142. <https://doi.org/10.5505/phd.2014.74046>.
- Hood, LJ., Leddy, SK. (2003) *Conceptual bases of professional nursing*, Canada: Wolters Klower Company.
- Karagözoğlu, Ş. (2005). “Bilimsel Bir Disiplin Olarak Hemşirelik”, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9/1: 6-14.
- Labrague, L. J., Mc-Enroe Petite, D. M., Tsaras, K. (2019). “Predictors and outcomes of nurse professional autonomy: a cross-sectional study”, *International Journal of Nursing Practice*, 25/1. <https://doi.org/10.1111/ijn.12711>
- Lacobucci, TA., Daly, BJ., Lindell, D., Griffin, MQ. (2013). “Professional values, self Eklemeesteem, and ethical confidence of baccalaureate nursing students”, *Nurs Ethics*, 20/4: 79-90.
- Melo, CMM., Florentino, TC., Mascarenhas, NB., Macedo KS., Silva MC., Mascarenhas, SN. (2016). “Professional Autonomy of the Nurse: Some Reflections”, *Esc Anna Nery*, 20/4.
- Mrayyan, MT. (2003). “Nurses’ Autonomy: Influence of Nurse Managers’ Actions”, *Journal of Advanced Nursing*, 1: 326-336. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02893.x>
- Resmi Gazete. (1954, Mart 2). *Hemşirelik Kanunu*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8647.pdf>
- Resmi Gazete. (2007, Mayıs 2) *Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm>
- Resmi Gazete. (2010, Mart 8). *Hemşirelik Yönetmeliği*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100308-4.htm>
- Resmi Gazete. (2011, Nisan 19). *Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>
- Sabancıoğulları, S., & Doğan, S. (2012) *Profesyonel Kimlik Gelişimi ve Hemşirelik*. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15/4: 275-282.
- Taylan, S., Alan S., Kadıoğlu, S. (2011). *Hemşirelik Roller ve Özerklik*. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2: 66-74.
- Wade, GH. (2009) *Professional nurse autonomy: concept analysis and application to nursing education*. *JAN*, 30/2: 310-18.
- Weston, JM. (2009). *Validity of Instruments for Measuring Autonomy and Control Over Nursing Practice*. *Journal of Nursing Scholarship*, 41(1): 87-94. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2009.01255.x>